

Stina Tegnhed

Arkeologisk utredning inför vattenmagasin i Fyllinge

Halland, Halmstad kommun, Snöstorps socken, Fyllinge 20:393

Utredningen utförd 2016

Hallands Kulturhistoriska museum, Kulturmiljö Halland

Uppdragsverksamheten, Halmstad 2016.

Arkeologisk utredning 2016.

Omslagsfoto: Utredningsområdet mot öst. (Fotonr 2016-71-6). Foto: Stina Tegnstedt.

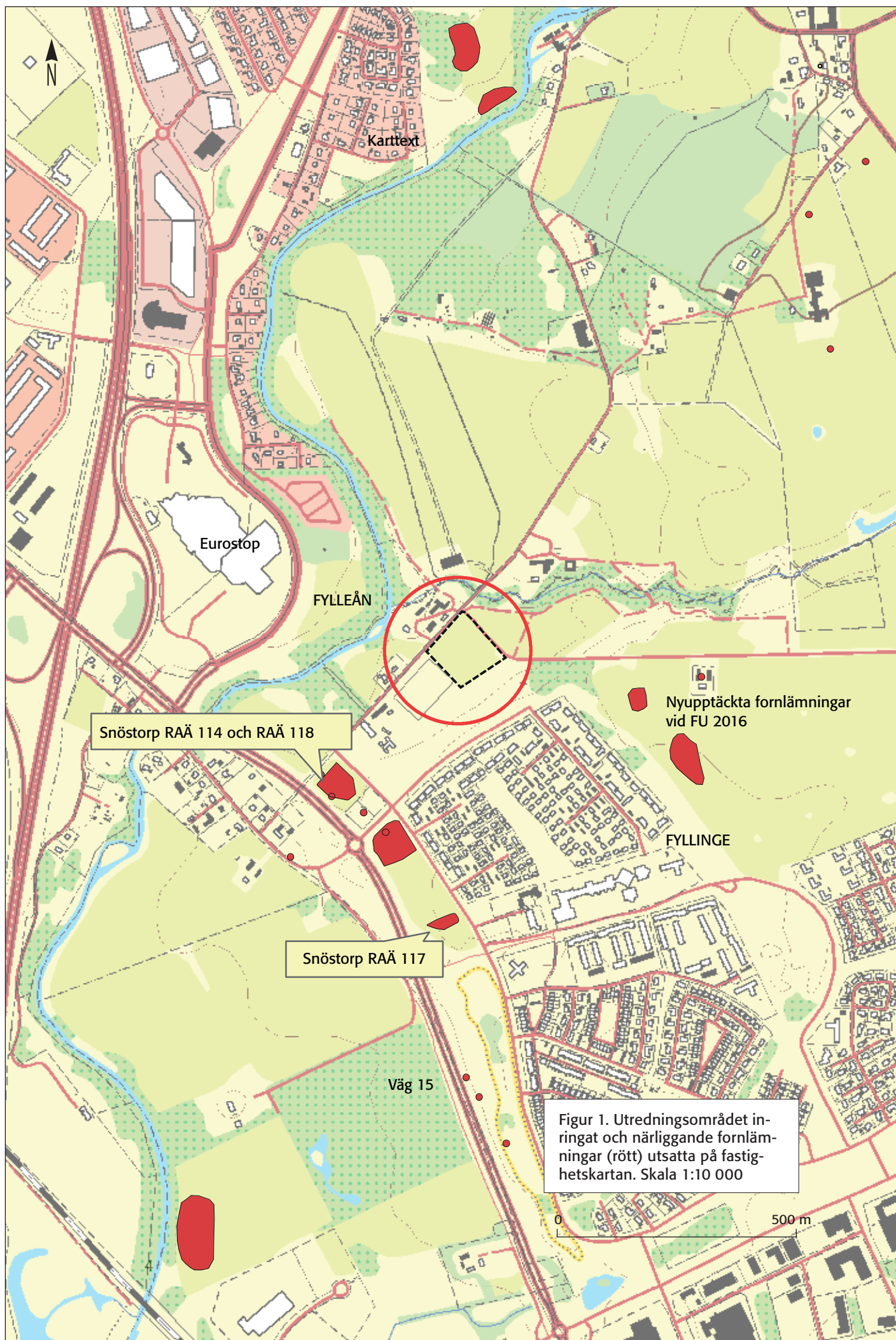
Layout: A. Andersson.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet.

Ärende nr ms2006/02316.

Innehåll

Sammanfattning.....	5
Bakgrund.....	5
Topografi och fornlämningsmiljö.....	6
Slaget vid Fyllebro	6
Frågeställningar	8
Metod	8
Resultat.....	10
Åtgärdsförslag	11
Tekniska och administrativa uppgifter	11
Referenser	11
Tryckta källor	11
Otryckta källor.....	12

SAMMANFATTNING

Med anledning av att Halmstad kommun arbetar med planering av område för vattenmagasin inom fastigheten Fyllinge 20:393 har Kulturmiljö Halland utfört en arkeologisk utredning inom fastigheten den 20 och 21 oktober 2016.

Utredningen kom att ha två inriktningar. Den första var att utreda samt beskriva den förhistoriska fornlämningsbilden inom området. Den andra inriktningen var att finna och säkra spår efter striderna på det tidigare slagfältet för Slaget vid Fyllebro då det aktuella utredningsområdet är beläget inom ett område där de danska och svenska arméerna drabbade samman morgonen den 17 augusti 1676.

Inga metallföremål som kan kopplas till den närliggande slagfältslämningen påträffades och inga förhistoriska anläggningar påträffades i schakten.

Ett mycket viktigt resultat i sammanhanget är att utredningen bidragit till att kasta mer ljus över Slaget vid Fyllebro 1676. Avsaknaden av fynd som kan kopplas till slagfältslämningen indikerar att slaget har sin utbredning och koncentration västsydväst om det aktuella utredningsområdet.

Kulturmiljö Halland förordar inga ytterligare antikvariska insatser i ärendet.

BAKGRUND

Halmstad kommun, Samhällsbyggnadskontoret, arbetar med planering av område för vattenmagasin inom fastigheten Fyllinge 20:393. Områdets areal, topografi och fornlämningsbild motiverade en arkeologisk utredning i syfte att klargöra om det fanns okända fornlämningar som skulle komma att beröras av den planerade exploateringen. I områdets direkta närhet har arkeologiska utredningar och förundersökningar genomförts, som visar på järnåldersgårdar, en tidigare dold stensättning, Snöstorp RAÄ 118 samt lämningar efter slaget vid Fyllebro 1676, Snöstorp RAÄ 114 och nyupptäckta boplatser öster om stadsdelen Fyllinge (ej ännu erhållit RAÄ-nr i FMIS) (Tegnhed 2011, 2012, 2016 samt Kadefors 2016). Den arkeologiska utredningen utfördes av personal från Kulturmiljö Halland, samt inhyrd slagfältsexpertis under två dagar i oktober 2016.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Utredningsområdet är beläget i flack ängsmark, endast cirka 100 meter sydost om Fylleån. I söder ligger bostadsområdet Fyllinge och utredningsområdet ligger i korsningen av vägen till Stadsbondgården Olofstorp och vägen som leder till Karlslund och Assarp. En svag förhöjning anas i mitten av utredningsområdet.

På ett avstånd av endast 300 meter ligger två fornlämningar (har ännu inte erhållit RAÄ-nr i Fornminnesregistret), vilka var föremål för en arkeologisk förundersökning våren 2016. Fornlämningarna innehöll boplatslämningar som daterades med ¹⁴C-metoden till främst förromersk järnålder, närmare bestämt tiden för Kristi födelse (Kadefors 2016). I närområdet, ungefär en kilometer uppströms Fylleån finns Snöstorp RAÄ 51:1–2, en stenåldersboplatz (Anberg 1999 och 2001).

Slaget vid Fyllebro

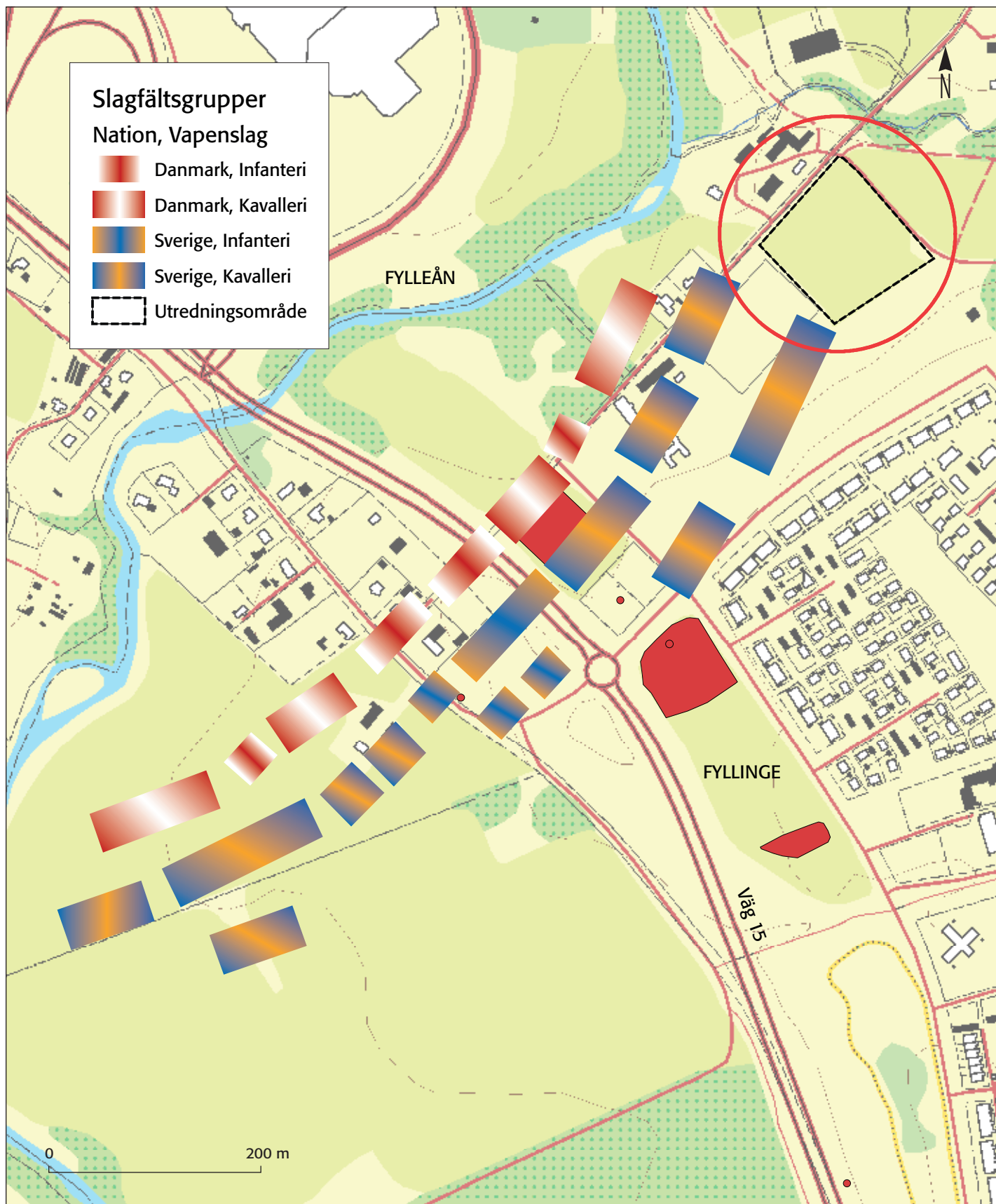
Det nu aktuella utredningsområdet är beläget inom ett område där slaget vid Fyllebro utspelade sig 1676. Slaget, som är ett av de större mellan danskar och svenskar, ägde rum om morgonen den 17 augusti 1676. Uppgifter om härarnas storlek varierar något, men torde enligt historikern Eric Stade vara ungefär mellan 3500–4000 personer i den danska och ungefär 6000 i den svenska. Svenskarna besegrade den danska hären och de fruktansvärda förlusterna på de bägge sidorna beräknas vara 1500 döda danskar och ungefär 200 svenskar (Stade 2005:97ff).

Slagfältslämningen erhöll beteckningen Snöstorp RAÄ 114 i Fornminnesregistret efter att de första spåren av slaget kunde påvisas arkeologiskt senhösten 2011. Då genomförde Kulturmiljö Halland en förundersökning inför planerad byggnation av en livsmedelsbutik söder om Fyllingevägen. Detta resulterade i en arkeologisk undersökning i mars 2012 varvid spår efter slaget i form av granatsplitter och muskötkula säkrades (Tegnshed 2011 och 2012).

Vid en arkeologisk utredning 2014 inför planerad byggnation inom fastigheten Fyllinge 20:393, cirka 150 meter sydost om undersökningsområdet 2012 påträffades förhistoriska lämningar av boplatzkaraktär, såsom stolphål, gropar, en härd, en ränna samt fynd av bränd och obränd bearbetad flinta, påträffades (Snöstorp RAÄ 117). Vid undersökningen hittades också en blykula som sannolikt härrör från slaget vid Fyllebro 1676 (Nilsson 2014).

En 8000 m² stor yta av Snöstorp RAÄ 114 var föremål för en arkeologisk slutundersökning under oktober 2016 då matjorden totalavsöktes med hjälp av metalldetektor i syfte att tillvarata och säkra fynd från slaget. Metalldetekteringen utfördes av slagfältsexpert Bo Knarrström i ledning av Kulturmiljö Halland. Bland fynden fanns delar av Haubitsgranat, två stycken druvhagel, blykolor, delar av hästsko, mynt och knappar (Tegnshed in prep).

Figur 2. Slagfältsgруппerna vid Slaget vid Fyllebro (enligt Borgman) i förhållande till det aktuella utredningsområdet (inringat) Skala 1:5000.

FRÅGESTÄLLNINGAR

Utredningens syfte var att utreda fornlämningsbilden inom området samt att beskriva denna. Resultatet skall ligga till grund dels för Länsstyrelsens bedömning av behovet av ytterligare beslut dels för företagarens vidare planering.

Den arkeologiska utredningen kom att ha två inriktningar. Den första var att utreda den förhistoriska fornlämningsbilden inom området samt att beskriva denna.

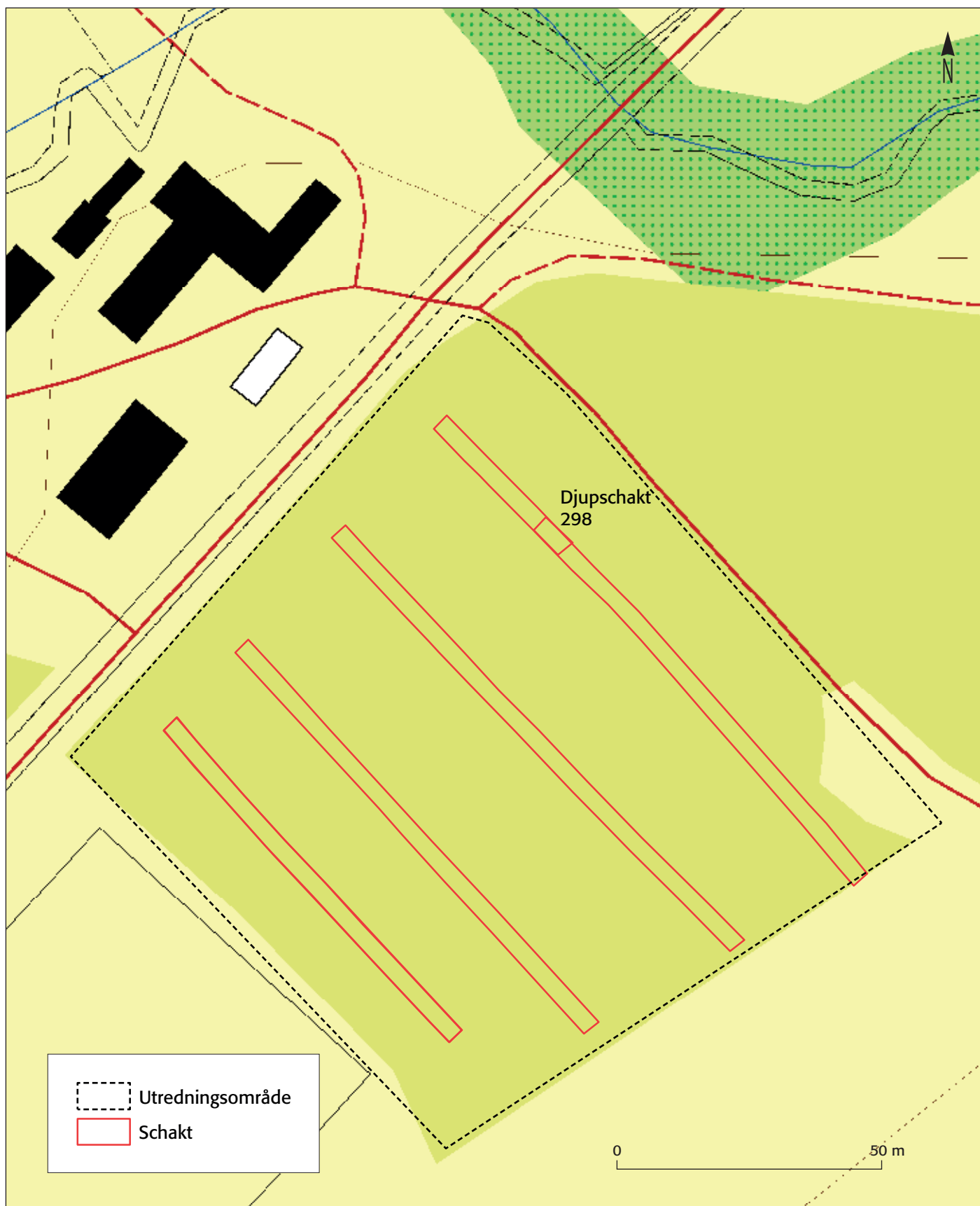
Den andra inriktningen var att finna och säkra spår efter striderna på det tidigare slagfältet. Utifrån en sammanställning efter bland annat Erik Dahlbergs samtida skisser, den berömda bataljmålningen över slaget samt en analys av Duncans manövrer ur ett lineartaktiskt perspektiv kan det aktuella utredningsområdet vara beläget strax nordost om uppställningen av den svenska arméns kavalleri (Borgman, e-post 2015-04-14) (figur 2).

Frågeställningarna i utredningen kom att centreras kring att utröna platsens användning vid slagtillfället. Berördes platsen av slaget? Vilka spår finns det efter slaget? Kan dessa spår bidra till att belysa platsens användning?

METOD

Inledningsvis avlägsnades grässvålen i utredningsschakten som drogs i undersökningsområdets längdriktning, d.v.s. NNV-SSO riktning. Utredningsområdet mäter 13 200 m² och är ungefär 110 meter brett och 125 meter långt. Fyra utredningsschakt med dubbel skopbredd (dvs cirka 3,5 meter) togs upp med en respektive längd av mellan 108 - 118 meter, belägna på ett avstånd av 20–25 meter emellan varandra (figur 3). Utredningsschakten togs upp i två etapper. I den första etappen avlägsnades grässvålen i förundersökningsschakten varefter schakten metalledekterades med en metalledektor av modellen MineLab Explorer SE och pinpointer Garrett Pro. Metalledekteringen utfördes av slagfältsexpert Bo Knarrström, BWK Consulting. När grässvålen var avlägsnad i de fyra schakten rullade grävmaskinen tillbaka till det första schaktet och avlägsnade resterande matjord så att alven frilades. I utredningsschaktet längst i öster grävdes ett djupschakt (schakt 298 i figur 3 och figur 4) för att kontrollera om eventuella överlagringar förekom inom området. Schakten dokumenterades med GPS och fotografering med digitalkamera. Inmätningarna är dokumenterade digitalt inom ramen för Intrasis Version 2.2 i projektet *Snöstorp2016203U*. Vidare digital bearbetning har sedan utförts i Intrasis analysis och ArcGis.

Figur 3. Utredningsschakt (rödmarkerade) i utredningsområdet. Skala 1:1000.

RESULTAT

Inga metallföremål som kan kopplas till den närliggande slagfältslämningen, Snöstorp RAÄ 114 Slaget vid Fyllebro 1676 påträffades och inga förhistoriska anläggningar påträffades i schakten. De metallföremål som påträffades vid metalledekteringen utgjordes av tre små bronsbleck, en smälta, samt en ettöring från 1931. Dessa mättes in med GPS men har ej sparats.

Ett mycket viktigt resultat i sammanhanget är avsaknaden av fynd som kan kopplas till Slaget vid Fyllebro, slagfältslämningen Snöstorp RAÄ 114, vilket indikerar att slaget har sin utbredning och koncentration västsydväst om det aktuella utredningsområdet.

Djupschaktet 298, som drogs i utredningsschaktet längst i öster, grävdes ned till cirka 2,5 meters djup för att undersöka om det fanns överlagringar av anläggningar från äldre perioder. Men inget framkom som tyder på sådana överlagringar. I djupschaktet påträffades blågrå lera på cirka 1,5 meters djup under dagens marknivå och ytterligare 1 meter ner framkom ett moränlager (figur 4). Höjden på dagens marknivå i utredningsområdet är mellan 7 och 8,5 meter över havet.

Matjorden i området varierade mellan 0,3 och 0,4 meter i tjocklek. Alven i utredningsschakten utgjordes av ljusgråbrun siltig sand som var vattenpåverkad och ställvis uppvisade

Figur 4. Stratigrafi i djupschaktet 298. Mats Nilsson håller i tumstocken. Mot SV. (Fotonr 2016-71-1)
Foto: Stina Tegnhed.

roströda järnutfällningar. Inom den lilla förhöjningen, centralt i utredningsområdet, syntes svartblåa oregelbundna och i storlek varierande fläckar i alven. Dessa utgör troligen resterna efter någon sorts vegetation som tidigare funnits på platsen. Flera av de svartblåa fläckarna snittades för att kontrollera att det inte skulle utgöra resterna efter förhistoriska aktiviteter men de saknade träkol och var relativt ytliga.

ÅTGÄRDSFÖRSLAG

Kulturmiljö Halland förordar inga ytterligare antikvariska insatser i ärendet.

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens dnr: 431-3420-16

Eget dnr: 2016 - 203

Uppdragsgivare: Halmstads kommun, Samhällsbyggnadskontoret

Utförandetid: 2016-10-20 – 2016-10-21

Personal: Bo Knarrström (metalldetektering), Mats Nilsson & Stina Tegnhed (projektledare)

Höjdsystem: RH 2000

Koordinatsystem: SWEREF 99 TM

Undersökt yta: Utredningsschakt 1411 m² inom det 13 200 m² utredningsområdet.

Dokumentation: Samtliga schakt och anläggningar är inmätta digitalt inom ramen för Intrasis Version 2.2 i Intrasisprojektet *Snöstorps2016203U*. Allt arkivmaterial förvaras i Kulturmiljö Hallands arkiv, Halmstad.

Bilddokumentation: Fotonummer: 2016-71-1 – 2016-71-9

Fynd: Inga fynd samlades in.

Datering: -

REFERENSER

Anberg, S. 1999. *Snöstorps socken. Snöstorps prästgård 1:1 och 1:15*. Arkeologisk utredning

1999. Hallands läns museer Landsantikvarien. Arkivrapport

Anberg, S. 2001. *Snöstorps Prästgård 1:15*. Arkeologisk utredning 2001. Hallands läns museer Landsantikvarien. Arkivrapport

Kadefors, O. 2016. *Fjärde kvadranten Fyllinge Förundersökning inför kommande bostadsbyggnation* Halland, Snöstorps socken, Halmstad kommun, Fyllinge 20:393 Arkeologisk förundersökning 2016. Kulturmiljö Halland. Arkivrapport

Nilsson, M. 2014. *Arkeologisk utredning avseende fastigheten 20:393* Kulturmiljö Halland. Arkivrapport

- Stade, A. 2005. Slaget vid Halmstad (Fyllebro) ur Rystad, G. (red.) *Kampen om Skåne*. Lund
- Tegnhed, S. 2011. *Spår efter slaget vid Fyllebro, Halland, Snöstorps sn Raä 84, Fyllinge 20:393. Arkeologisk förundersökning*. Kulturmiljö Halland. Arkivrapport
- Tegnhed, S. 2012. "Medan fältnusiken ljudande från alla håll och artilleriet med god verkan begynte sitt donder, började slaget." Arkeologisk undersökning 2012:5, Halland, Snöstorps socken, Fyllinge 20:393, RAÄ 114. Kulturmiljö Halland. Halmstad
- Tegnhed, S. 2016. *Förundersökning av stensättning och slagfält vid Fyllebro* Arkeologisk förundersökning 2016, Halland, Snöstorps socken, Fyllinge 20:393, Snöstorps RAÄ 114. Kulturmiljö Halland. Arkivrapport
- Tegnhed, S. (in prep) *Slutundersökning av slagfältslämning och stensättning vid Fyllebro 2016* (preliminär titel) Kulturmiljö Halland

KULTURMILJÖ
HALLAND

Postadress: Bastionsgatan 3 | 302 43 Halmstad | Tel: 035-19 26 00
E-post: kansli@kulturmiljohalland.se | Hemsida: www.kulturmiljohalland.se